

KWALITEIT MONUMENTENZORG • Provincie Noord-Brabant

Handreiking gemeenten Noord-Brabant werkwijze monumentenzorg in relatie tot de Omgevingswet

Aanleiding

Erfgoed en monumenten zijn het tastbare bewijs van de rijke geschiedenis van de provincie Noord-Brabant. Gemeenten spannen zich in om deze te behouden voor toekomstige generaties. De provincie Noord-Brabant heeft in het interbestuurlijk toezicht geconstateerd dat alle gemeenten een monumentencommissie hebben die voldoet aan de wettelijke criteria (ten aanzien van taken, deskundigheid, samenstelling, onafhankelijkheid, advisering en honorering) en dat deze consequent geraadpleegd worden. In 2021 zal de Omgevingswet van kracht worden, en wordt het aandachtsgebied 'monumentenzorg' onderdeel van de omgevingscommissie. De gemeenten blijven zorgplichtig voor het cultureel erfgoed. I&O Research heeft een themaonderzoek uitgevoerd om inzicht te geven in hoe gemeenten momenteel de monumentenzorg hebben geborgd, hoe de adviezen in de bestaande monumentencommissies tot stand komen en in hoeverre dit al aansluit bij de nieuwe wet. Op basis van dat onderzoek geeft deze handreiking tips en voorbeelden voor het bewaken of verbeteren van de kwaliteit van de monumentenzorg in het algemeen en in aanloop naar de Omgevingswet in het bijzonder.

Informatie voor initiatiefnemers

De Omgevingswet beoogt meer ruimte voor initiatief te bieden. Dit vraagt om een goede informatievoorziening voor monumenten-eigenaren en belanghebbenden. Het gaat daarbij om informatie over gemeentelijk monumentenbeleid, de rol van de monumentencommissie maar ook waar je als eigenaar rekening mee moet houden. De gemeenten Bergen op Zoom en 's-Hertogenbosch hebben hiervoor een digitale tool ontwikkeld (www.monumentenboz.nl en www.s-hertogenboschopdekaart.nl), die (mits vindbaar) een aanzet kunnen bieden. Voor het verbreden van het toezicht heeft de gemeente Bergen op Zoom daarnaast een telefoonnummer op de gemeentewebsite geplaatst. Zo kan de gemeente snel ingrijpen bij (veronderstelde) illegale wijzigingen aan een monument.

Integraal beleid

De Omgevingswet gaat uit van een integrale afweging. Dit komt het beste tot stand op basis van integraal beleid. De gemeente 's-Hertogenbosch verbindt hiervoor bewust beleidsvelden, bijvoorbeeld erfgoed en toerisme. (<https://www.erfgoedshertogenbosch.nl/activiteiten/cultuurhistorie-en-toerisme>). Ook is aan te raden de toetsingscriteria en minimale eisen voor monumentenzorg vast te leggen in het omgevingsplan en de toetsingscriteria te gebruiken tijdens vergaderingen van de commissie.

Ambtelijke voorbereiding

Plannen zullen al vroeg in het proces integraal bekeken moeten worden. Daarom heeft de gemeente 's-Hertogenbosch een multidisciplinair intake-team ingesteld. Er wordt een gezamenlijke inschatting gemaakt van de wenselijkheid en slagingskans van een plan.

KWALITEIT MONUMENTENZORG • Provincie Noord-Brabant

Naar een omgevingscommissie

Per 1-1-2021 is er een omgevingsplan van rechtswege. Het monumentenadvies komt straks tot stand in een brede omgevingscommissie. De gemeente Tilburg experimenteert hier al mee. De VNG, de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit en de RCE publiceren in december 2019 een nieuwe handreiking Monumentenzorg waarmee gemeenten tijdig kunnen voorsorteren op de Omgevingswet en de omgevingscommissie.

Advisering in de commissie

Het is belangrijk dat commissieleden niet alleen deskundig maar ook complementair aan elkaar zijn en over sociale vaardigheden beschikken. Onder andere de gemeente 's-Hertogenbosch stuurt hier actief op bij de werving van leden. De Omgevingswet vraagt om nieuwe deskundigheid. Sommige gemeenten hebben al een landschapsdeskundige in de (gecombineerde) commissie. Het zal vaker voorkomen dat bij de advisering externe deskundigheid nodig is. Bijvoorbeeld omdat er nieuwe verantwoordelijkheden bij komen, zoals de omgeving van het monument, werelderfgoed en archeologische rijksmonumenten. Op dit moment schakelt bijvoorbeeld de gemeente Meierijstad al externe kennis in wanneer dat nodig is. Lokale kennis wordt in onder andere Heeze-Leende en Geertruidenberg verzorgd door de heemkundeverenigingen, die als agenda-lid zijn toegevoegd aan de monumentencommissie. Door heemkundeverenigingen agenda-lid te maken, kunnen ze actief meedenken. Veel gemeenten worstelen met het spanningsveld tussen duurzaamheid en monumentenzorg. De gemeente 's-Hertogenbosch heeft hier beleid op ontwikkeld.

Verslaglegging

De gemeenten met een gecombineerde welstands- en monumentencommissie maken momenteel een duidelijk onderscheid tussen het welstands- en monumentenadvies. De verwachting is dat het belang van de motivering in de brede omgevingscommissie zal toenemen, waarbij alle belangen en aspecten integraal/gelijktijdig gewogen worden. Een goede en openbaar toegankelijke verslaglegging is daarom van belang. Vermeld in het verslag welke leden aanwezig waren bij de beoordeling. Een helder en volledig jaarverslag biedt in het kader van horizontaal toezicht de mogelijkheid om bij te sturen. De gemeenten Bergen op Zoom en Oss maken al dergelijke jaarverslagen.

Gebruik van de adviezen B&W

Verschillende belangen – zoals duurzaamheid of woningbouw en monumentenzorg – kunnen in de toekomst vaker gaan botsen. Daardoor gaan de eigen afweging en de motivering van het college een grotere rol spelen. Hierbij zijn transparantie en borging van het advies in de vergunning van belang. Benoem welke aspecten zijn betrokken in de afweging en hoe het besluit tot stand is gekomen.

Verantwoording

Deze handreiking is opgesteld naar aanleiding van de rapportage Kwaliteit gemeentelijke monumentenzorg van I&O Research voor de Provincie Noord-Brabant, oktober 2019, rapportnummer 2019/ 159.